

ERNST VON ASTER'İN ŞAHSİYETİ

Walther Kranz

Ernst von Aster'in en yakın meslek ve bölüm arkadaşlarından birine, onun şahsiyetini canlı olarak göstermek gibi güzel bir vazife düşünüyor. Fakat törenimizin bütünü çerçevesi içinde bu, ancak ana çizgilere dokunarak yapılabilir ve bunda ancak alçak-gönüllü sözlere yer verilebilir, zira onun asıl alçak-gönüllülüğüne yakışan yalnız böyle bir konuşuş'dur ve biz ancak bu yolda onun şahsiyetini saran ona has havaya sokulabiliriz.

Son olarak bize görüldüğü, içimizde yaşayadurduğu şekliyle onu hayalimizde canlandıırırsak bir eski-hellen bilimcisi ve bilgisi ile aynı zamanda bir *philosophos* ve bir *sophos*'la karşı karşıya olduğumuzu düşünebilirdik. Her ikisinde de, hem antik öğretmende hem de günümüzün bu öğretmeninde aynı ruh ve düşünce duruluğunu, ve hüküm objektifliğini, saf tanımaya ve bilmeye doğru yorumlamak bilmez çabalamayı ve yürekten gelen güleryüzlülüğü buluyoruz; bütün bunlar bir araya toplanarak derli toplu bir iç şekil kuruyorlar; bu şekilde her söz ve iş aynı bir ruh kökünden fışkırmaktadır. Keskin nükteleri seyrekleşmiş, neşeli toplantılar zamanı çoktan geçmişti; yaşlılık onu sessizleştirmişti, artık yalnızlıktan, yahut sessiz ikili konuşmalardan hoşlanıyordu, "saklı yaşa" diyen antik söze uygun bir yaşayış seçmişti. Fakat yaradılışının, varlığının özü olan iyi-yürekliliği hiç değişmemişti. Anayurdundaki büyük politika değişikliklerinde, dünya görüşü yeni ortaya çıkan dünya görüşü ile uyuşamadığından, üniversitedeki profesörlüğü elinden alındığı vakit şerefine dokunulmadan vazifesinden uzaklaştırılmıştır: "Oradaki meslektaşlarım arasında düşmanım olan yoktu" diyordu. Yine kendisi, kendinin bir barış insanı, daha yüksekteki bir görüş noktasından zıtlıkları uzlaşturmağa çalışan bir *synthes*'in insanı olduğunu söylemeden hoşlanırdı. Bundan dolayı duyular alemi ile düşünme alemini, materialismus ile idealismus'u birleştirmeyi ve onca tanrının kendisi olan, herşeyi içine alan ebedî bir *harmonia*'yı

bulmağa çalışmayı kendine vazife edinmiş olan Leibniz'i ayrıca sayar ve severdi. Bundan başka von Aster'in bize son kısa yazılarından birinde tasvir etmiş olduğu gibi, Leibniz aynı derecede zamanının politika ve din kavgalarında insanları bir birliktelikte götürmeğe de çalışıyordu. Von Aster kahraman fakat zorlu düşüncü Martin Luther'i değil, sessiz humanist Rotterdam'lı Erasmus'u severdi.

Bir Demokritos ile bir Aristoteles, bir Hobbes ile bir Spinoza, bir Freud ile bir Brentano gibi birbirlerinden pek ayrı, hatta birbirine zıt feylesof şahsiyetleri tasvir kabiliyetinin kaynağı, onun zekasının uyma kabiliyeti ve eğilim-bükürlüğü idi; söyledikleri daima birleşip canlı bir tablo meydana getiriyorlardı. Bütün bir devrin karakterini göstermek, yahut mantığın, ahlâkın, bilgi teorisinin öğretileri üzerine toplu bir bakış vermek gibi daha büyük ve güç bir vazife ile karşılaştığı zaman, zekâsını aydınlığı ona ana-çizgileri seçmek ve iyice anlaşılır şekilde tasvir etmek için gerekli gücü veriyordu. "Her bir feylesof şahsiyetin düşüncelerine bürünebilirim, yine de kendi felsefeye görüş-noktamdan ayrılmam" derdi. Bilhassa tabiat bilimi alâındaki çalışmalarla elde edilmiş olan onun bu görüş noktası, hafif bir şüpheliğe götüren bir nominalismusdu. Olabildiğine objektif değerlendirme çabaları çevresindeki tek tek insanlar üzerine hüküm verirken de gösteriyordu, hem de örnek olacak bir tarzda: gençlere elinden geldiği kadar yardım ediyor, onlara her kolaylığı gösteriyor ve hakikatin ayrı ayrı yollardan bulunabileceğini kabullendiğinden ve hakikata ulaşmak için iyi niyetle çabalamağa en değerli şey gözüyle baktığından, bunu, onların felsefeye görüşlerini doğru bulmasa bile yapıyordu. Bifimce bir tartışmanın vazifesinin ne olduğunu gösteren sık sık kullandığı sözlerden biri şuydu: "Hedefiniz, sadece, çeşidi görüş noktalarının olabildiğine açık ve seçik olarak ortaya çıkmasıdır, o kadar!" Böylece kavramın varlığı, sayı üzerine güzellik, hakikat ideaları üzerine aramızda geçen tartışmalarda hiçbir zaman tam bir anlaşmaya varmadık, bununla birlikte o daima karşısındakinin temellendirilmiş görüşüne karşı saygı göstermiştir. Öğrencileriyle olan münasebetinde tek kişilerle kişice münasebete pek değer vermektan çok yorulmak bilmeyen bilimce çalışması ve yumuşak adaleti ile topuna birden bir örnek olmağa değer veriyordu. Saygı-değer şahsiyle saygı-değer varlığı onu herkesin yürekten sayıp sevdiği bir öğretmen yapıyordu.

Fakat o insan ruhunun ne kadar derin olduğunu, "ruhun hudutlarını bulamazsın bütün yolları dolaşsan da, bu kadar derindir

onun logos'u" diyen eski feylesofun, Heraklietos'un doğru söylediğini biliyordu. Böylece kendisinin varlığına tabiat bilimi görüşü uygun geldiği halde, onun İstanbul'daki protestan kilisesine sadakatle bağlı olmasına, ayinlerine gitmesine ve son günlerine kadar para yardımlarında bulunmasına şaşmamalıyız. Dinli bir adamdı, yalnız bunun sözünü etmezdi. Son zamanlarda onu tek başına kiliseye giderken görene, ö, hemen hemen artık başka bir alemden imiş gibi geliyordu.

Nasıl Sokrates bütün büyüklüğünü hayatının sonunda göstermiş — başka bir tarzda da olsa — Ernst von Aster için de böyle olmuştur. O burada aramızda ağır bir beden rahatsızlığının işkencesi altında yaşıyordu; ağırlara metanetle dayanıyor, pek seyrek olarak ağzından hafif bir şikâyet iştiliyordu. Her gün ansızın ölümle karşılaşabilirdi, fakat o buna hazırı. Tıbbın yardımıyla yeniden kuvvetlenmiş olarak onun için hiç de tehlikesiz olmayan hava yolculuğunu göze alıp eşinin yanına gitmiş, onun yakınında ölmüştür. Bundan dolayı acınacak olan o değil, bizleriz: o *eudaimon*'dur, bahtlıdır. Ölülerin yaşayanlardan daha yüksek bir hakkı vardır, onlar son dileklerini bir vasiyetnamede bildirebilirler. Ernst von Aster, pek sade bir öğütle, iyi bir insan olun diyerek bütün öğrencilerini bir kere daha esenler.